

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ

Kivikautisen asuinpaikan
koekaivaus

Jan Fast 1999

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO.....	1
2.	HELSINKI PITJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ - Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus.....	2
3.	KAIVAUSPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA.....	3
4.	TUTKIMUSHISTORIA.....	3
5.	TUTKIMUSMENETELMÄT.....	4
6.	LÖYDÖT.....	4
	6.1. Kiinteät rakenteet.....	4
	6.2. Esinelöydöt.....	4
7.	YHTEENVETO.....	5
8.	NEGATIIVI- JA DIAPOSITIIVILUETTELO.....	6
	OTE PERUSKARTASTA.....	7
	MUUT KARTAT.....	118
	KUVATAULUT.....	1211

1. JOHDANTO

Helsingin Pitäjänmäen leikkikentän kivikautisella asuinpaikalla suoritettiin arkeologinen koekaivaus 5-11.6.1999. Kaivaus suoritettiin arkeologian kenttätökurssin muodossa ja siihen osallistui yhteensä toistakymmentä arkeologian harrastajaa pääosin pääkaupunkiseudulta. Kaivauksen järjesti Helsingfors arbetarinstitut. Kaivauksen vastuullisena johtajana toimi allekirjoittanut ja piirtäjänä HuK Stefan Wessman.

Kaivauksen löydöt olivat monipuoliset ja paikoin melko runsaat. Vaikkakaan koekaivauksen löydöt eivät ensisilmäyksellä varsinaisesti tuo mitään mullistavaa uutta Suomen kampakeraamisen ajan lopun kronologiaan tai kulttuurikuvaan, ovat ne silti tärkeitä. Helsingin seudun ja varsinkin Pitäjänmäen asukkaille kaivaus toi runsaasti uutta tietoa ”oman takapihan” pitkästä historiasta. Hyvin säilynyt kivikautinen asuinpaikka aivan Helsingin ydinkeskustan tuntumassa on tärkeä asia myös tulevaisuudessa. Nyt ”uudellen löydetty” asuinpaikka tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia arkeologian kansantajuistamiseen pääkaupunkiseudulla. Sen säilyttäminen jatkossa on ensiarvoisen tärkeää myös Helsingin historian monikerroksisuuden kannalta.

Helsingissä 3.2.2000

Jan Fast
Kaivauksen johtaja

2. HELSINKI PITÄJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ -Kivikautisen asuinpaikan kaivaus

Kartta:	2043 08 (Hki 1991)
Kaupunki:	Helsinki
Kylä:	Tali
Tilan rek no. ja maanomistaja:	Pitäjänmäki rek no. 2:35 om. Helsingin kaupunki.
Koord:	X= 6680 07 Y= 2548 08 Z= n. 23 m.
Aikaisemmat tutkimukset:	1960 - Inv. Veikko Lehtosalo 1962 - Koekaiv. Marketta Waris 1997 - Tark. Jan Fast (ei kert.)
Aikaisemmat löydöt:	Tavanomaisia kampakeraamisia asp. löytöjä. Ks. edellämainitut inventointi ja kaivauskertomukset. Vuoden 1997 tark. löydöt liitetty 1999-kaivauksen irtolöytöihin
1999 kaivauksen löydöt:	KM 31 634
Julkaisuja :	-

Luettelot negatiiveista ja diapositiiveista ovat kertomuksen lopussa s.6.

Sivut ¹¹⁻¹²12-13 ovat kuvatauluja ja sisältävät kuvat negatiiveista nr:ot 115 843 – 115 850.

Diapositiivit nrot. 43 336 – 43 349.

3. KAIVAUSPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Helsingin Pitäjänmäen leikkikentän kivikautinen asuinpaikka sijaitsee 600 metriä Kehä I Konalan liittymästä eteläkaakkoon ja 500 m. Mätäojan itäpuolella Kinnarinkujan pohjoispäässä sijaitsevan leikkipuiston länsilaidalla.

Paikka on vanhaa hiekanottoaluetta mutta nykyisellään puistomainen ”keidas” joka kasvaa harvahkoa mäntymetsää. Siellä täällä on kallionpaljastumia joista osa on hiekanoton paljastamia ja osa luontaisia. Paikka on lähiympäristön virkistyskäytössä ja sen läpi kulkee ulkoilupolku. Leikkikentän lapset käyttävät asuinpaikka-aluetta leikeissään ja nuoriso viikonloppuiltojen kokoontumispaikkana. Aluskasvillisuus puuttuu paikoin lähes kokonaan ja vanhan hiekkakuopan reunaa sortuu leikkikentän suuntaan. Mäellä asuinpaikka-alueen pohjoispuolella on muutamia ensimmäisen maailmansodan aikaisia taisteluhautoja ja varustuksia

Asuinpaikan käyttövaiheen aikana n. 5000 vuotta sitten nykyinen mäki on ollut n. 100 x 150 m. kokoinen ja noin 5 m. korkuinen saari. Asuinpaikka on sijainnut kahden korkeimman kallionpaljastuman välisessä lounaanpuoleisessa hiekkapohjaisessa notkelmassa. Ympäristössä sijainneet muut saaret ovat antaneet tuulensuojaa meren tuulia vastaan.

4. TUTKIMUSHISTORIA

Helsingin Pitäjänmäen leikkikentän kivikautinen asuinpaikka löytyi vuonna 1960 jolloin Veikko Lehtosalo inventoi silloisen Helsingin pitäjän aluetta. Myöhemmin asuinpaikkaa tutki vuonna 1962 Marketta Waris. Paikan tutkimushistoriaa voi siis luonnehtia varsin vaatimattomaksi. Kun kaiken lisäksi vuoden 1962 koekaivauksen löydöt jäivät suhteellisen vähäisiksi (vaikkakin osin johtuen kaivausajan lyhydestä ja jossain määrin myös käytetyistä kaivausmenetelmistä) ei asuinpaikan löytymisen jälkeistä hiljaisuutta ole syytä liiemmin ihmetellä.

Kun vuonna 1997 etsin uutta mielenkiintoista kampakeraamista kaivauskohdetta pääkaupunkiseudulla, kiinnittyi huomioni myös Pitäjänmäen leikkikentän asuinpaikkaan. Vuonna 1997 en kuitenkaan onnistunut löytämään Marketta Wariksen kaivauskertomusta joten kaivauspaikkojen tarkistamisen suoritin Veikko Lehtosalon inventointikertomuksen tietojen sekä paikallisen oppaan avulla. Ennen tarkastusta museovirastossa käydyissä keskusteluissa otaksuttiin Wariksen tutkineen suurimman osan asuinpaikan säilyneistä osista ja että asuinpaikka tämän jälkeen olisi tuhoutunut rakentamisen ja muun maankäytön seurauksena.

Tarkastuskäynti osoitti ettei näin ollut. Kivikautisia asuinpaikkalöytöjä löytyi laajahkolta alueelta vuoden 1962 kaivausalueiden välistä ja vanhan hiekkakuopan rinteistä. Asuinpaikan koekaivaus saatiin muiden työkiireiden takia kuitenkin järjestymään vasta kesäksi 1999. M. Wariksen kaivauskertomus löytyi saman vuoden keväällä.

5. TUTKIMUSMENETELMÄT

Ennen kaivauksen alkua paalutettiin n. pohjois-etelä suuntainen koeoja korkeuskäyriä vastaan (koordinaatit X=100-101/Y=90-114). Kaivauksen edetessä paalutettiin koeojan ympäristöön muutamia koekuoppia sekä avattiin koeojaan 8 neliömetrin suuruinen laajennus. Kaivauksen kiintopisteenä käytettiin vuoden 1962 kaivauksen kiintopisteenä toiminutta suurta maakiveä (kork 24.29 m.p.y.).

Koeojan vähäinen pintamaa poistettiin kaapien lapiolla. Kaivaminen suoritettiin lastoilla, pääosin kymmenen senttimetrin kerroksina. Kaikki kaivettu maa-aines seulottiin 4 mm:n seulan läpi. Kaivajien (varsinkin lasten) huolellisuus seulan äärellä tuotti löytöaineistoon suuren määrän pienen pieniä keramiikanmurusia, jonka tutkimuksellinen arvo on varovaisesti arvioidenkin olematon. Kaikki löydöt liitettiin kuitenkin löytöluetteloon.

Kaivaus dokumentoitiin sekä valokuvaamalla että taso- ja yksityiskohtakarttoja piirtämällä. Yleiskartta laadittiin Helsingin kaupungin suunnittelukartan pohjalta mittakaavaan 1:1000, tasokartat mittakaavaan 1:50 ja erityiskartat mittakaavaan 1:10. Kaivaustasot dokumentoitiin diapositiivi- ja mustavalkokuvoin.

Kaivauksen dokumentointia haittasi jonkun verran aurinkoinen ja kuiva sää, jonka vuoksi kaivausalueita jouduttiin kastelemaan ennen kuvaamista. Myös puiden varjot kaivausalueilla vaikeuttivat mustavalkokuvien ottamista. Yleisesti ottaen dokumentointi- ja kaivausolosuhteet olivat kuitenkin hyvät, ja tasokarttojen piirtämisen voi sanoa onnistuneen jopa erinomaisesti.

6. LÖYDÖT

Kaivauksen löydöt olivat tyypilliselle- ja myöhäiskampakeramiselle ajalle melko tavanomaisia, sisältäen pääosin saviastianpaloja, kiviesineitä ja - iskoksia. Löytökerros oli kutakuinkin värjäntymätön. Kaivauksen ainoa kiinteä rakenne, kivetty liesi, sekä muutamat harvinaisemmat esineet tekivät kuitenkin kaivauksesta tavanomaista mielenkiintoisemman.

6.1. Kiinteät rakenteet

Kaivauksen tärkein löytö oli yksinkertainen pyöreä kivetty liesi. Liedessä oli vain kaksi kivikerrosta. Kivet olivat lieden keskiosassa erittäin vahvasti palaneita ja murenivat ylös otettaessa. Nokimaa keskittyi tarkasti kivien alueelle eikä jatkunut kuin muutaman senttimetrin kiveyksen alla. Nokimaasta otettiin suurehko hiilinäyte.

6.2. Esinelöydöt

Lukumääräisesti eniten kaivauksissa löytyi saviastianpaloja. Aineistossa on melkoisesti hyvin säilyneitä reunapaloja. Saviastianpalat edustavat kampakeramiikan tyyllilajeja Ka II:1, II:2 ja III:1. Kaivauksissa löytyi myös yksi pala ilmeisesti Pöljän tyyppin asbestikeramikkaa.

Kampakeraamikan eri tyyllilajit eivät näyttäneet noudattavan minkäänlaista selvää vertikaalistratigrafista jakaumaa, vaan eri tyyllilajeja esiintyi sekaisin kulttuurikerroksessa.

Kiviesineet tukevat keramiikan perusteella tehtyä asuinpaikan ajoitusta. Piin osuus on melko suuri löytöaineistossa. Huomiota herättää melko huolimaton iskentäteknikka. Suuriakin piiskoksia on jätetty työstämättä. Muutaman piinuolenkärjen teelmässä on nähtävissä nuolenkärkien valmistustekniikkaa valaisevia piirteitä. Nuolenkärjen toiselle syrjälle on jätetty kiinnipitämistä helpottava uloke, joka ilmeisesti esineen ollessa melkein valmis on irroitettu yhdellä ainoalla painalluksella tai iskulla.

Kiviesineistä mainittakoon vielä ehjä liuskekivestä valmistettu taltta tai kirves sekä samasta kivilajista valmistettu kookas siimanpaino. Kaivauksissa löytyi myös kohtalaisen paljon meripihkaa sekä vuorikristallikiteitä osin melko syvältä maasta. Löydöt sattavat viitata paikalla sijaitseviin hautoihin vaikkakaan täyttä varmuutta tähän ei rajoitetun koekaivauksen puitteissa voitukaan saada.

7. YHTEENVETO

Helsingin Pitäjänmäen leikkikentän tyypilliseen- ja myöhäiskampakeraamiseen aikaan ajoittuvalla asuinpaikalla suoritettiin arkeologinen koekaivaus ajalla 5. - 11.7.1999. Kaivauksin tutkitun alueen kokonaispinta-ala oli n. 37 neliometriä. Kaivauksen järjesti Helsingfors arbetarinstitut joka myös vastasi kaivauksen kustannuksista.

Vuoden 1999 koekaivauksen esinelöydöt olivat tyypilliset kampakeraamiselle merenranta-asuinpaikalle. Vaikkain hiekanotto on tuhonnut osan asuinpaikasta jo ennen vuotta 1960 on merkittäviä osia varsinkin vanhemman asutusvaiheen keskusosasta säilynyt täysin koskemattomana. Alueen kokonaisluonteen ja säilyneisyyden selvittämiseksi on paikalla suoritettava jatkotutkimuksia. Asuinpaikan itälaidan eroosion uhkaamien osien kaivaus on tarkoitus suorittaa kesällä 2000.

Pitäjänmäen leikkikentän kivikautinen asuinpaikka on yksi viimeisistä Helsingin keskustan tuntumassa sijaitsevista hyvin säilyneistä kivikautisista asuinpaikoista. Asuinpaikka on tärkeä sekä tutkimuksellisesti että Helsingin historian elävöittämisen ja havainnollistamisen välineenä. Muun muassa näistä syistä sen säilyttäminen tulevaisudessa on ensisijaisen tärkeää. Ehdotukseni on että asuinpaikalla suoritetaan koe ja pelastuskaivauksia vuosina 2000-2001 minkä jälkeen muinaisjäännös siirretään luokkaan I.

8. NEGATIIVI- JA DIAPOSITIIVILUETTELO

Negatiivit:

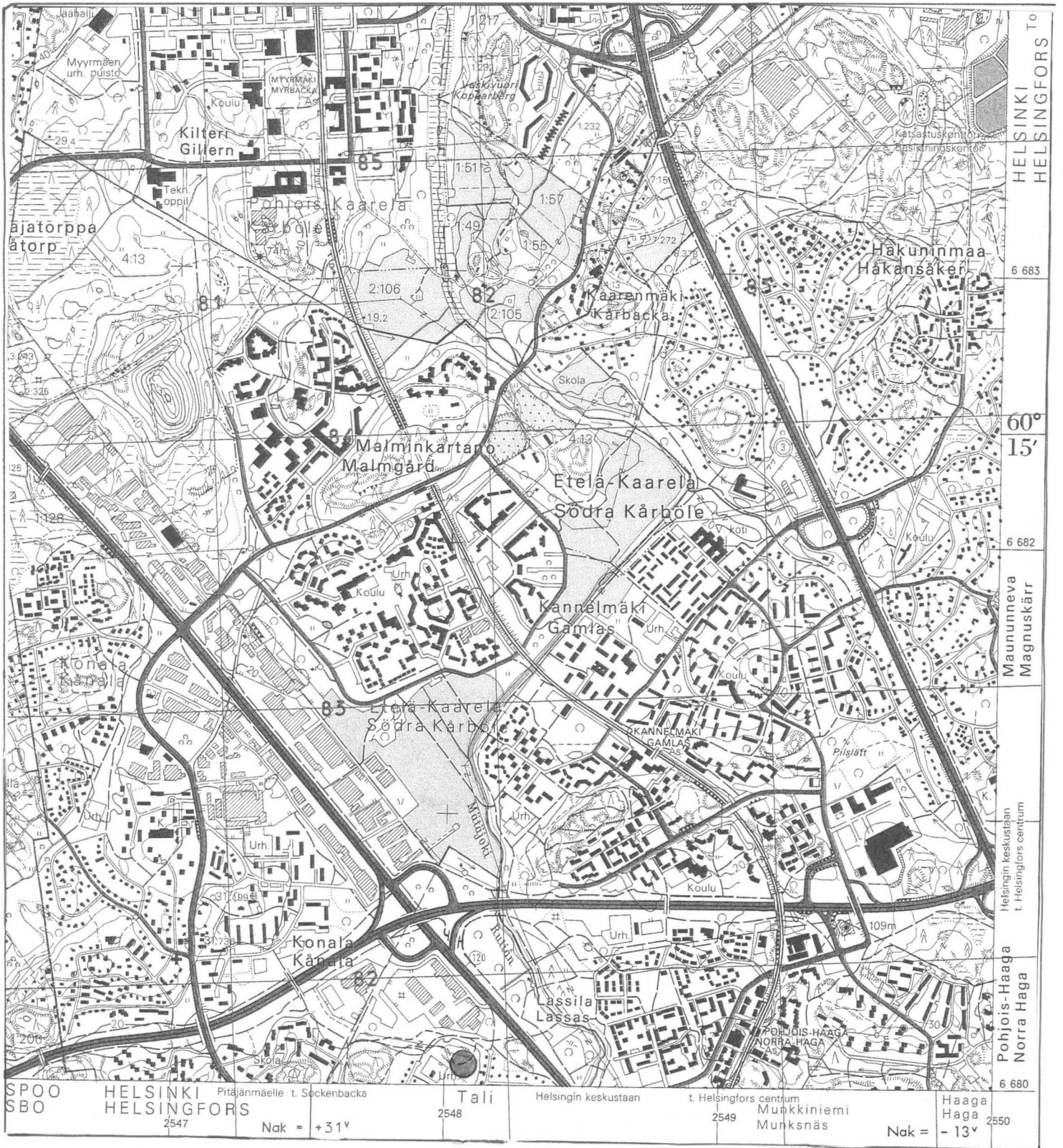
- F: 115 843 Pitäjänmäen leikkikentän kivistinen asuinpaikka metsässä kuvan keskivaiheilla (osa panoraamasta). Kuvattu etelästä
- F: 115 844 Kuten edellä.
- F: 115 845 Työkuva, kaivaustyö käynnissä kaivausalueella. Kuvattu kaakosta.
- F: 115 846 Kaivausalue tasossa 1. Kuvattu etelästä
- F: 115 847 Työkuva, kaivaustyö käynnissä kaivausalueella. Kuvattu koillisesta.
- F: 115 848 Kiveystä koejassa tasossa 1.
- F: 115 849 Liesikiveys tasossa 1.
- F: 115 850 Liesikiveys tasossa 2.

Diapositiivit:

- 43 336 Pitäjänmäen leikkikentän kivist. asp. metsässä kuvan keskivaiheilla.
- 43 337 Asuinpaikan etelä- ja lounaisrinne.
- 43 338 Turvekerros poistetaan.
- 43 339 Multakerrosta seulotaan.
- 43 340 Koeoja tasossa 1. Kuvattu etelästä.
- 43 341 Koeojan etelä-osa tasossa 1. Kuvattu pohjoisesta.
- 43 342 Liesikiveys tasossa 2.
- 43 343 Kuten edellä.
- 43 344 Koeojan laajennus tasossa 2.
- 43 345 Lapset tutkivat hiekkakuopan sortunutta reunaa.
- 43 346 Koeoja tasossa 2.
- 43 347 Työkuva.
- 43 348 Koekuoppaa kaivetaan (siimanpainon löytöpaikka).
- 43 349 Työkuva.

Ote peruskartasta 1:20 000

Helsinki Pitäjänmäki leikkikenttä. Kivikautinen asuinpaikka merkitty kartalle punaisella.

HELSINKI Pitäjänmäki

Leikkikenttä

J. Fast 1999

YLEISKARTTA (karttap. kantakarttaote)

MK 1:1000

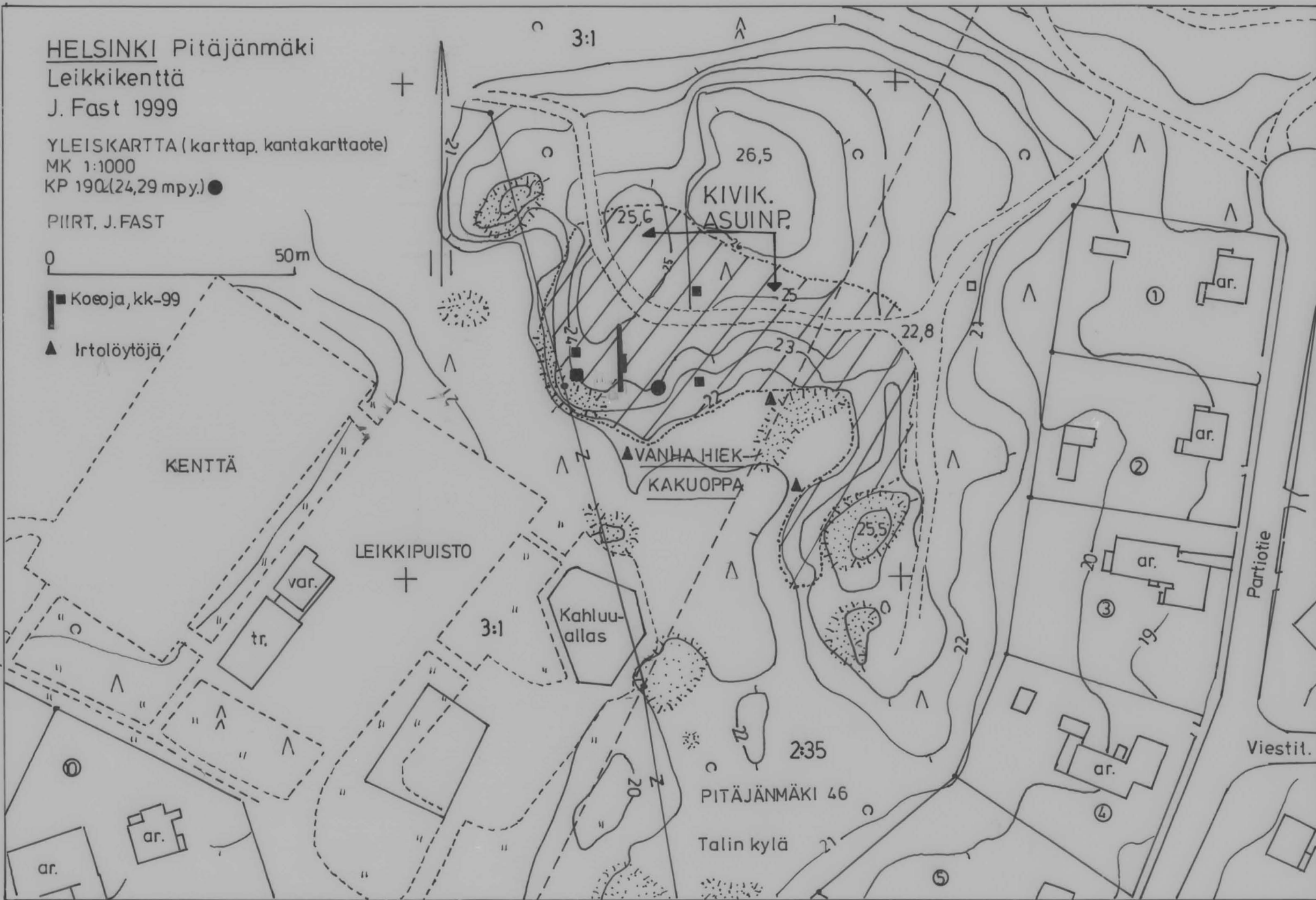
KP 19Q(24,29 mpy.) ●

PIIRT. J. FAST

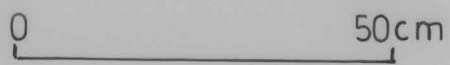
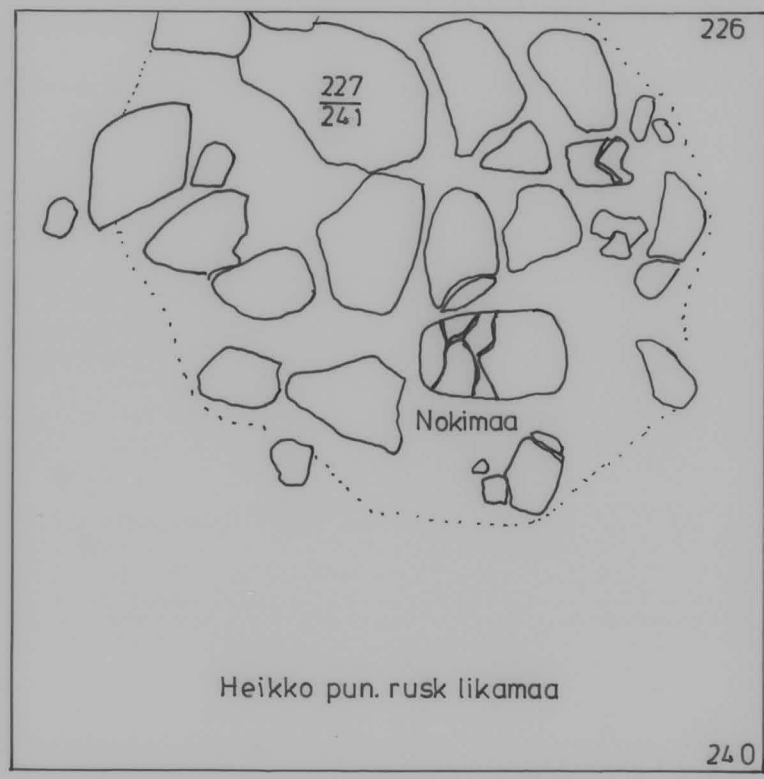
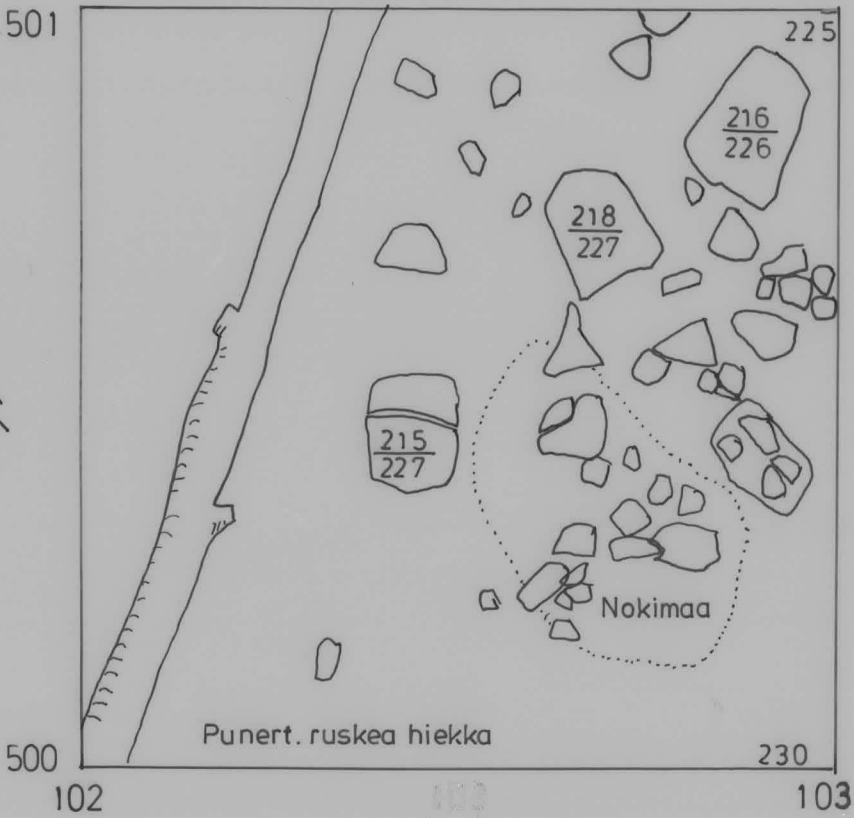
0 50m

■ Kooaja, kk-99

▲ Irtolöytöjä

HELSINKI Pitäjänmäki
 Leikkikenttä
 J. Fast 1999
 Erityiskartta (liesi, tasot 1-2)
 Mk 1:10
 Kp 190(24,29) 501
 Piirt. S.W.

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI
LEIKKIKENTTÄ

J. FAST 1999

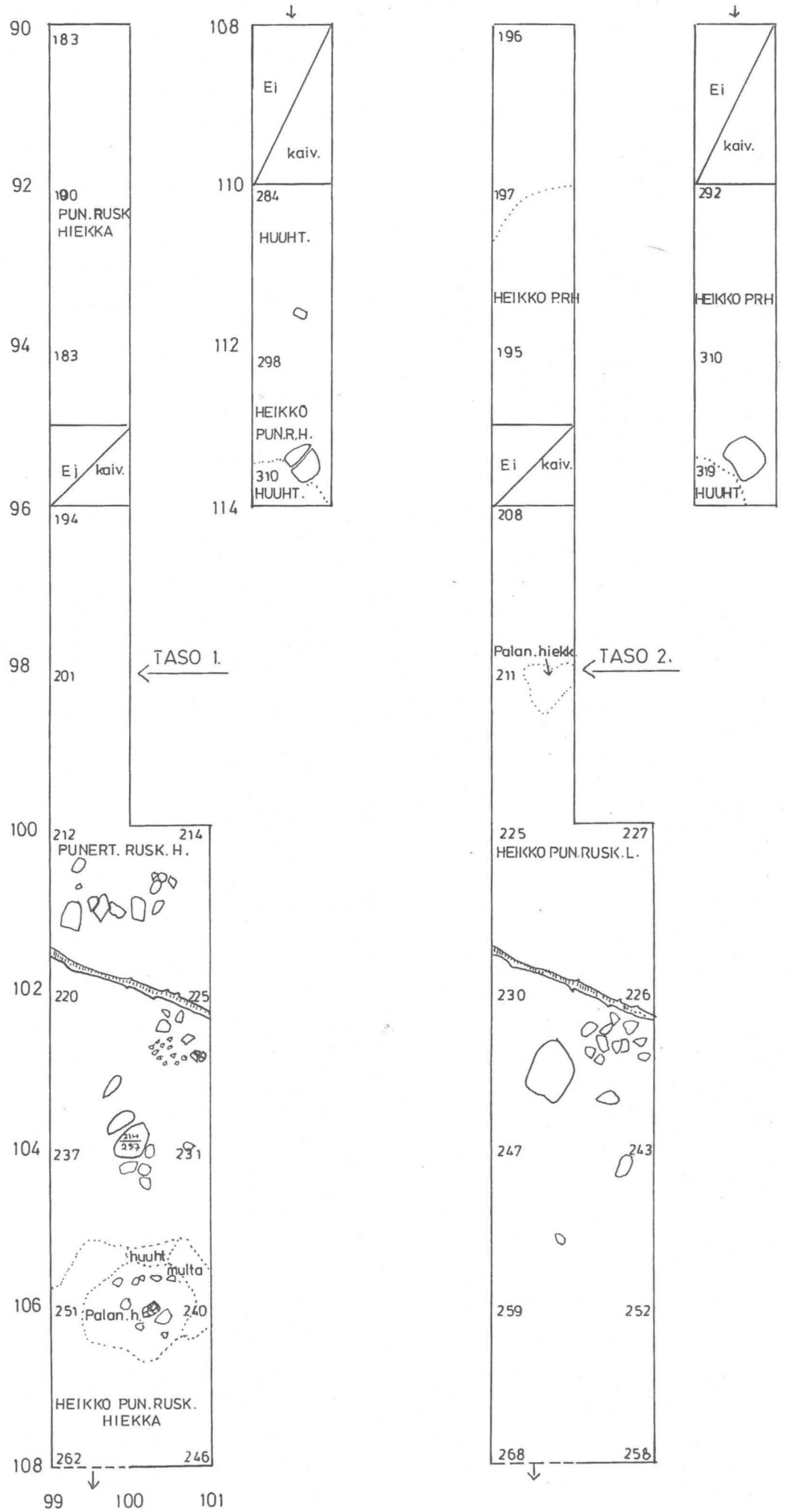
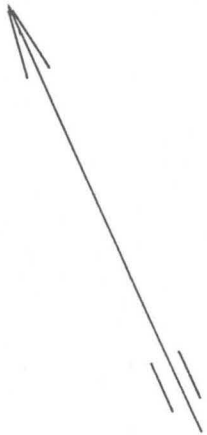
Tasokartta (tasot 1-2)

Mk 1:50

Kp 190 (24,29 mpy.)

Piirt S. Wessman

0 2 m

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ 1999

F: 115 843 - 844

Pitäjänmäen leikkikentän kivik. asuinpaikka metsässä kuvan keskivaiheilla. Kuvattu etelästä.

F: 115 845

Työkuva, kaivaustyö käynnissä kaivausalueella. Kuvattu kaakosta.

F: 115846

Kaivausalue tasossa I. Kuvattu etelästä.

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ 1999

F: 115 847

Työkäva, kaivaustyö käynnissä kaivaus-
alueella. Kuvattu koillisesta.

F: 115 848

Kiveystä koejassa tasossa I.

F: 115 849

Liesikiveys tasossa I.

F: 115 850

Liesikiveys tasossa II.